

მცირე ბიზნესის საწარმოთა კლასიფიკაციის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლები

დავით აღვაძე - საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია
პირველწოდებულის სახელობის ქართული
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

XX

მეცნიერულად დასაბუთებული და პრაქტიკულად დადასტურებულია, რომ ადამიანთა საზოგადოების მამოძრავებელ ძალას პირადი ინტერესების დაკმაყოფილებისათვის სწრაფვა წარმოადგენს. იკმაყოფილებს რა თავის პირად ინტერესებს, ადამიანი ამით სულაც არ უგულებელყოფს საზოგადოების ინტერესებს. პირიქით, როგორც ა. სმითი გვასწავლის, ყოველი ინდივიდის ინტერესების დაკმაყოფილება აუცილებლად ითვალისწინებს საზოგადოების ინტერესებსაც. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ყოველი ადამიანის ბუნებრივი თვისებაა იშრომოს და იცხოვროს თავისი და საზოგადოების მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, უკეთესი მომავლის უზრუნველყოფისათვის. ამ ღირებულებათა წარმოების რეალური გზაა საკუთარ შრომაზე დამყარებული, სხვისი დიქტატის გარეშე განვითარებული მცირე ბიზნესი. იგი საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობისათვის დამახასიათებელი ფენომენია. ქართველი ხალხისათვის ეს გზა მხოლოდ XX საუკუნის ბოლო ათწლეულიდან გაიხსნა.

მცირე ბიზნესი საბაზრო ეკონომიკური სისტემის არსებითი და განუყოფელი ნაწილია. იგი ინგლისური სიტყვა «business»-იდან მომდინარეობს და საქმიანობას ნიშნავს. სწორედ ამნიშნის გამო, უკანასკნელ პერიოდში გამოცემულ ლექსიკონებში ხშირად აიგივებენ ბიზნესსა და მეწარმეობას.¹ ასე, მაგალითად, დიდი ეკონომიკური ენციკლოპედია ბიზნესს განმარტავს, როგორც საქმეს, მეწარმეობას, ეკონომიკურ საქმიანობას, რომელიც ხორციელდება საკუთარი ან ნასესხები საშუალებების ხარჯზე, თავისი რისკით და თავისივე პასუხისმგებლობით; მისი მთავარი მიზანია მოგების მიღება და საკუთარი საქმის განვითარება.

ბიზნესსა და მეწარმეობას შორის ტოლობის ნიშნის დასმა ყოველთვის არ შეიძლება. მეწარმეობა, მართალია, ადამიანების საქმიანობაა, მაგრამ რამდენადმე შეზღუდული ფორმით, რომელიც მატერიალური ღირებულების წარმოების, გაცვლის, განაწილებისა და მოხმარების პროცესს გულისხმობს, ბიზნესი კი ადამიანის საქმიანობის უფრო ფართო სფეროს მოიცავს [1, გვ. 60].

მცირე ბიზნესის მთავარი ფიგურა საწარმოს მფლობელია. იმან, ვინც მცირე ბიზნესში აპირებს

თავის საქმიანობის დაწყებას, ან უკვე ამ სფეროშია ჩაბმული, უნდა იცოდეს, რომ ბიზნესი ემყარება საწარმოს მფლობელის ან მისი მმართველის უნარს - მიიღოს დამოუკიდებელი და სწორი გადაწყვეტილება. ასეთი დასკვნა, რა თქმა უნდა, ეწინააღმდეგება ხალხში დამკვიდრებულ არასწორ შეხედულებას იმის თაობაზე, რომ თითქოს მცირე ბიზნესის წარმატების საფუძველს ფული წარმოადგენს.

საგულისხმოა, რომ მცირე ბიზნესის აწყობის დროს მთავარი ყურადღება უნდა დაეთმოს არა მისგან მიღებული ფულის რაოდენობის დათვლას, მისთვის კრედიტების გამოყოფას, არამედ, იმას, თუ როგორია ამ საწარმოების მართვის ხასიათი. სწორედ ეს აძლევს მცირე ბიზნესის მფლობელს იმის გარანტიას, რომ დახარჯული ფულის ყოველი ერთეული აუცილებლად მოგებით დაუბრუნდება. უფრო მეტიც, მცირე ბიზნესის საწარმოს ბევრი მფლობელი გულწრფელად არის დარწმუნებული იმაში, რომ პროცენტით მიღებული სესხი, ეფექტური მართვის პირობებში, მოგებით იქნება უკან დაბრუნებული.

უნდა ვიცოდეთ, რომ ტერმინი «მცირე ბიზნესი» პირველად აშშ-ში იქნა გამოყენებული 1953 წელს მიღებულ კანონში «მცირე ბიზნესის შესახებ». ამას წინ უძღოდა დიდი ბრიტანეთის მინისტრის მ. მილანის მიერ 1934 წელს გაკეთებული მოხსენება «დიდი ბრიტანეთის სამრეწველო და ფინანსური მდგომარეობის შესახებ», რომელშიც პირველად გამოიყენეს ტერმინი «მცირე და საშუალო საწარმოები», ხოლო 1948 წელს აშშ-ში მიღებულ იქნა კანონი «მომსახურების გარკვეული სახეების შესახებ». აქაც ლაპარაკია მცირე საწარმოების შესახებ. სამივე აღნიშნული დოკუმენტი წარმოადგენს ბიზნესის კლასიფიკაციის (მცირე, საშუალო, მსხვილი) პირველ მცდელობას.

დიდ ეკონომიკურ ენციკლოპედიაში მცირე ბიზნესი განმარტებულია, როგორც მცირე და საშუალო კერძო საწარმოების ერთობლიობა. ეს არის ეკონომიკის ყველაზე მობილური სექტორი, ასრულებს მნიშვნელოვან დამაბალანსებელ როლს და აერთიანებს ქვეყნის შრომითი რესურსების მნიშვნელოვან ნაწილს. იგი არის ეკონომიკურად მოწინავე ქვეყნების მეწარმეობის ერთ-ერთი ყველაზე განვითარებული ფორმა.

მცირე ბიზნესს, უპირველეს ყოვლისა, მიეკუთვნება

¹ მეწარმეობაც ხომ, ფაქტობრივად, ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ განხორციელებული საქმიანობაა.

საწარმოები, რომლებიც პასუხობენ ჩამოთვლილი მახასიათებლებიდან ორს მაინც: დამოუკიდებელი მართვა; საკუთარი კაპიტალი; მოქმედების ლოკალური რაიონი; წარმოების შედარებით მცირე სიდიდე; თანამშრომელთა მცირე რაოდენობა; საბრუნავი კაპიტალის შედარებით მცირე მოცულობა.

მცირე ბიზნესი თანამედროვე ეკონომიკური ურთიერთობების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სეგმენტია. იგი წარმოადგენს ეკონომიკის თანამედროვე ნეოლიბერალური მოდელის საფუძველს და საბაზრო ეკონომიკის პირობებში უზრუნველყოფს ძირითად კონკურენციულ უპირატესობას, საბაზრო მექანიზმს ანიჭებს აუცილებელ მოქნილობას და ქმნის ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების წინამძღვრებს, ერთი მხრივ, ახდენს შესაბამისი კონკურენციული გარემოს ფორმირებას, ხოლო, მეორე მხრივ, - ახალი იდეების გენერირებას.

როგორი პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, მცირე ბიზნესი წარმოადგენს მსხვილი კორპორაციული, მონოპოლიური კომპანიების საფუძველს.¹

ამერიკაში გავრცელებულია გამონათქვამი, რომლის მიხედვითაც «ამერიკული ეკონომიკის ხერხემაღს დიდი კორპორაციები წარმოადგენენ, მის კუნთებს კი მცირე ფირმები ქმნიან». ნიშანდობლივია, რომ უკანასკნელ წლებში აშშ-ში მცირე ბიზნესს ამერიკული ეკონომიკის ტვინსაც კი ადარებენ. ეს იმიტომ, რომ მრავალი ახალი მეცნიერებატევადი საწარმო, რომელშიც ქვეყნის სამეცნიერო და ტექნიკური პოტენციალის დიდი ნაწილია ჩართული, მცირე კერძო ორგანიზაციების სახით არის წარმოდგენილი.

თანამედროვე პირობებში მცირე ბიზნესის საწარმოები ფუნქციონირებენ არა მარტო ისეთ ტრადიციულ დარგებში, როგორიცაა მსუბუქი და კვების მრეწველობა, არამედ სულ უფრო ფართო მასშტაბებს იღებენ მანქანათმშენებლობაში, ოპტიკური ხელსაწყოების წარმოებაში, ქიმიურ და ელექტროტექნიკურ მრეწველობაში, განათლებაში, ხელოვნებაში, კულტურაში, ფიზიკულტურასა და სპორტში, სამედიცინო, საკონსულტაციო, საყოფაცხოვრებო, რეკრეაციული, ტურისტული და მომსახურების ყველა სხვა სფეროში, რომელშიც კანონმდებლობით ადამიანის საქმიანობა აკრძალული არ არის. მათი კლასიფიკაცია ხორციელდება რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების მიხედვით.

რაოდენობრივი მაჩვენებლებია: საწარმოში დასაქმებულთა რიცხოვნობა (ყველაზე გავრცელებული მაჩვენებელი); წარმოების წლიური მოცულობა; გაყიდვების წლიური მოცულობა; აქტივების საშუალო წლიური საბალანსო ღირებულება. ამასთან, რაოდენობ-

¹ უმსხვილესი თანამედროვე კორპორაციები IBM, MacDonald's, Microsoft და სხვები, სწორედ რომ, მცირე ზომის საწარმოებიდან არიან შობილი.

რივი შკალა განსხვავებულია ცალკეული ქვეყნებისა და დარგების მიხედვით (ზოგიერთ ქვეყანაში კი რეგიონების მიხედვითაც).

ხარისხობრივი მაჩვენებლებია: საწარმო ფლობს ბაზრის მცირე წილს; საწარმოს მართვა ხორციელდება პირადად მისი მფლობელის მიერ; საწარმო წარმოადგენს დამოუკიდებელს, ე.ი. არ ემორჩილება მსხვილ კომპანიას.

პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ აღნიშნული მაჩვენებლების რაოდენობრივი შეფასება სხვადასხვანაირია სხვადასხვა ქვეყნების, მოცემული ქვეყნის რეგიონებისა და დარგების მიხედვით [2, გვ. 113].

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების საერთაშორისო ორგანიზაცია (OECD), რომელშიც შედიან განვითარებული ქვეყნები, განსაზღვრავს საწარმოთა შემდეგ კლასიფიკაციას: 19 კაცამდე რაოდენობით - როგორც «მეტად მცირეს», 90-მდე კაცს - როგორც «მცირეს», 100-დან 499 კაცამდე - როგორც «საშუალოს» და 500-ზე მეტი - როგორც «მსხვილს».

სსრკ-ის და, მათ შორის, რუსეთის პრაქტიკაში მცირე მეწარმეობის, როგორც ეკონომიკური საქმიანობის, არსებობა დაიწყო 1988 წელს. იმ პერიოდისათვის მცირეს მიაკუთვნებდნენ სახელმწიფო საწარმოებს, რომელშიც დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა არ აღემატებოდა 150 კაცს. სსრკ-ის მინისტრთა საბჭოს მიერ 1990 წელს აგვისტოში დადგენილების შესაბამისად, რომელიც მიღებული იყო, მცირე საწარმოებს მიეკუთვნებოდნენ საწარმოები, რომლებშიც ყოველწლიური დასაქმებული არ აღემატებოდა: მრეწველობაში - 200 კაცს, მეცნიერებაში და მეცნიერულ მომსახურებაში - 100 კაცს, საწარმოო სფეროს სხვა დარგებში - 50 კაცს, არამწარმოებლურ სფეროს დარგებში - 25 კაცს, საცალო ვაჭრობაში - 15 კაცს. ამასთან ერთად, გათვალისწინებული იყო სამეურნეო ბრუნვის მოცულობაც. დასაქმებულთა რაოდენობრივი მნიშვნელობის განსაზღვრის უფლება ენიჭებოდათ მოკავშირე რესპუბლიკებს, მაგრამ სამეურნეო ბრუნვის მოცულობა პრაქტიკულად, მაინც არ იქნა დადგენილი.

«მცირე მეწარმეობის სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ» რფ-ის ფედერალური კანონის (14.06.1995) შესაბამისად, მცირე მეწარმეობის სუბიექტად მიჩნეულია: კომერციული ორგანიზაციები, რომელთა საწესდებო კაპიტალში რუსეთის ფედერაციის სუბიექტების, საზოგადოებრივი და რელიგიური ორგანიზაციების (გაერთიანებების), საქველმოქმედო და სხვა ფონდების წილი 25%-ს არ აღემატება; წილი, რომელიც ეკუთვნის ერთ ან რამოდენიმე პირს, რომლებიც არ წარმოადგენენ მცირე მეწარმეობის სუბიექტებს, არ აღემატება 25%-ს და რომელშიც დასაქ-

მეზულ მუშაკთა საშუალო-წლიური რიცხოვნობა საანგარიშო პერიოდში არ აღემატება ზღვრულ დონეს:

- მრეწველობაში, მშენებლობასა და ტრანსპორტზე – 100 კაცს;
- სოფლის მეურნეობასა და სამეცნიერო-ტექნიკურ სფეროში – 60 კაცს;
- საბითუმო ვაჭრობაში – 50 კაცს;
- საცალო ვაჭრობასა და მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურებაში – 30 კაცს;
- დანარჩენ დარგებსა და სხვა სახის საქმიანობის განხორციელებაში – 50 კაცს.¹

მცირე საწარმოები, რომლებიც ახორციელებენ რამდენიმე სახის საქმიანობას (მრავალპროფილიანები), კრიტერიუმის მიხედვით მიეკუთვნებიან მცირეს იმ საქმიანობის სახით, რომლის ხვედრითი წილი წარმოადგენს ყველაზე მეტს ბრუნვის წლიურ მოცულობაში ან მოგების წლიურ მოცულობაში.²

განვითარებულ ქვეყნებში, საბაზრო ეკონომიკის სუბიექტების კლასიფიკაციის მიზნით, გამოიყენებულია სხვადასხვა კრიტერიუმები. ასე მაგალითად:

ევროპის საბჭოში შემავალ ქვეყნებში ეკონომიკის ყველა სუბიექტი იყოფა შემდეგნაირად: მიკროსაწარმოები, მცირე, საშუალო და მსხვილი საწარმოები. ამავე ქვეყნებში მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის მისაკუთვნებლად გამოყენებულია შემდეგი კრიტერიუმები:

- მიკროსაწარმოები – 1-დან – 9-მდე ადამიანის რიცხოვნობით;
- მცირე საწარმოები – 10-დან – 49-მდე ადამიანის რიცხოვნობით;
- საშუალო – 50-დან – 249-მდე ადამიანის რიცხოვნობით;
- მსხვილი საწარმოები – 250 და მეტი ადამიანის რიცხოვნობით.

ამრიგად, ევროსივრცეში ბიზნეს-ობიექტი მცირე საწარმოს რომ მივაკუთვნოთ, ადამიანების ზღვრული სიდიდე უნდა შეადგენდეს არა უმეტეს 49-ისა, მაშინ, როდესაც რუსეთის ეკონომიკის ცალკეულ დარგებში აღნიშნული მაჩვენებელი შეადგენს არა უმეტეს 100 ადამიანისა.

მთლიანად, ამ ქვეყნებში, რიცხოვნობის გარდა,

¹ საანგარიშო წელს მცირე საწარმოს საშუალო რიცხოვნობა განისაზღვრება მათი ყველა თანამშრომლის გათვალისწინებით, მათ შორის იანგარიშებიან ისინიც, ვინც მუშაობენ სამოქალაქო-სამართლებრივი ხასიათის ხელშეკრულებით და შეთავსებით რეალურად გამოქმუშავებული დროის გათვალისწინებით.

² რუსეთის ფედერაციაში დიფერენცირებული კრიტერიუმები გამოიყენება ასევე ფედერაციის სუბიექტების მიხედვით. მაგალითად, ქ. მოსკოვის კანონებით მცირე მეწარმეობის სუბიექტს მიეკუთვნებიან ინდივიდუალური მეწარმეებიც, ე.ი. ფიზიკური პირები, რომლებიც დასაქმებულნი არიან სამეწარმეო საქმიანობით, იურიდიული პირის ჩამოყალიბების გარეშე.

გამოიყენება სხვა კრიტერიუმიც – საქონელბრუნვა (არაუმეტეს 40 მილიონი ევრო). მნიშვნელოვან კრიტერიუმს წარმოადგენს აგრეთვე მცირე საწარმოთა დამოუკიდებლობა, მაგრამ ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში რაოდენობრივი კრიტერიუმები მნიშვნელოვნად განსხვავებულია:

ავსტრიაში ასეთი კრიტერიუმებია: მომუშავეთა რიცხოვნობა არაუმეტეს 50 კაცისა, ამასთან, წლიური შემოსავალი – არაუმეტეს 5 მლნ ევრო, ან აქტივების საბალანსო ღირებულება – არაუმეტეს 2 მლნ ევრო. ორივე შემთხვევაში საწარმოს საკუთრებაში გარე მესაკუთრეების ხვედრითი წილი არ უნდა აღემატებოდეს 25%-ს. ეს უკანასკნელი კრიტერიუმი შეესაბამება რუსეთის პრაქტიკას.

გერმანიაში მცირე და საშუალო საწარმოს მიკუთვნების კრიტერიუმებია: არაუმეტეს 500 კაცი, წლიური ბრუნვა – არა უმეტეს 100 მლნ ევრო.

იტალიაში მიკროსაწარმოს აკუთვნებენ ბიზნეს-ობიექტს, რომელშიც დასაქმებულია არა უმეტეს 19 კაცისა, ხოლო მცირეს – 20-დან 49 კაცამდე. მცირე და საშუალო საწარმოს წარმოადგენს საწარმო, რომელშიც მომუშავეთა რიცხვი შეადგენს 100-დან 199 კაცამდე.

პორტუგალიაში მცირე საწარმოს მიეკუთვნება საწარმო, რომელიც დასაქმებულია მატერიალური წარმოების სფეროში, სამთო-მომპოვებელ მრეწველობაში, სხვა საწარმოებისათვის მომსახურების გაწევაში, აგრეთვე საწარმოები, რომლებიც მოქმედებენ საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში. ამასთან, წლიური ბრუნვა მცირე საწარმოებში არ უნდა აღემატებოდეს 12,1 მლნ ევროს, ხოლო სხვა საწარმოების კაპიტალში წილი არ უნდა აღემატებოდეს 50%-ს.

შვედიაში მცირე და საშუალო საწარმოს მიეკუთვნება საწარმოები მომუშავეთა რიცხოვნობით – არა უმეტეს 200 კაცისა. მცირე და საშუალო საწარმოთა კლასიფიკაციისათვის გამოიყენება შემდეგი მაჩვენებლები:

- ზრდის სტადია (საწყისი, გადარჩენა, ზრდა);
- საქმიანობის გეოგრაფიული სფერო (ლოკალური, რეგიონული, ეროვნული მასშტაბები);
- დარგობრივი კუთვნილება;
- მფლობელებისა და მმართველების სპეციფიკური მახასიათებლები (მაგალითად, ქალი – მეწარმე, უცხოელები და ა.შ.);
- პრობლემების ტიპი, რომლებიც დამახასიათებელია საწარმოსათვის (მაგალითად, პროდუქციის ხარისხის მართვა, ფინანსირება და ა.შ.).

იაპონიაში გამოიყენება მცირემასშტაბიანი საწარმოს ცნება, მომუშავეთა რიცხოვნობით – 20 კაცამდე, ვაჭრობისა და მომსახურების სფეროში – 5 კაცამდე.

პრაქტიკულ ინტერესს იწვევს აშშ-ის გამოცდილება. აქ მცირე საწარმოდ ითვლება საწარმო,

რომელიც იმართება დამოუკიდებელი მესაკუთრეების მიერ და, რომელსაც დომინირებული მდგომარეობა არ უკავია ბაზარზე. რაოდენობრივ კრიტერიუმებს (დაქირავებული მუშაკების რიცხვი ან წლიური ბრუნვა) ყოველი ცალკეული დარგისათვის, სტანდარტული სამრეწველო კლასიფიკატორის შესაბამისად, დარგის თავისებურებებისა და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით, ადგენს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია.

მაგალითად, მშენებლობაში მცირე საწარმოს მიაკუთვნებენ საწარმოს – წლიური ბრუნვის მოცულობით 7 მლნ დოლარიდან (საქმიანობის სახეების მიხედვით), სოფლის მეურნეობაში – წლიური ბრუნვით 3,5 მლნ დოლარიდან, ცალკეულ დარგებში – 0,5 მლნ დოლარიდან.

დიდ ბრიტანეთში, „კომპანიების შესახებ კანონის“ (1981, 1986 და 1989 წწ. ცვლილებებით) შესაბამისად, მცირე საწარმო უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგი სამი კრიტერიუმიდან ორს მაინც: ბრუნვა – არა უმეტეს 2,3 – მლნ ფ. სტერლინგი, აქტივი – არაუმეტეს 1,5 მლნ ფ. სტერლინგი; დასაქმებულთა საშუალო რიცხოვნობა – 50 კაცამდე. გამოიყენება, აგრეთვე, უფრო კონკრეტული დარგობრივი მაჩვენებლები: მომუშავეთა რიცხოვნობა, ბრუნვა, ხოლო ტვირთზიდვაში – ავტომობილების რაოდენობა.

ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში, როგორც წესი, საწარმოთა მცირე საწარმოდ მიკუთვნების კრიტერიუმებს წარმოადგენს მომუშავეთა რიცხოვნობა, მაგრამ ზოგიერთ ქვეყანაში გამოიყენება სხვა მაჩვენებლებიც. უკრაინაში, მაგალითად, ასეთ კრიტერიუმებს წარმოადგენს მხოლოდ მომუშავეთა რიცხვი. იმის მიხედვით, თუ რომელი დარგის საწარმოა, მრეწველობაში, მშენებლობაში და ტრანსპორტზე – არაუმეტეს 100 კაცისა; კვლევებში და დამუშავებებში – არაუმეტეს 60 კაცისა, საბითუმო ვაჭრობაში – არაუმეტეს 50 კაცისა, საცალო ვაჭრობაში – არაუმეტეს 20 კაცისა.

ბალტიისპირა ქვეყნებში გამოყენებული კრიტერიუმები იწვევს განსაკუთრებულ ინტერესს. ლატვიაში, მაგალითად, მცირე საწარმოს აკუთვნებენ ბიზნეს-ობიექტს, რომელშიც მომუშავეთა რიცხვი არ აღემატება 25 კაცს, ბრუნვა შეადგენს არაუმეტეს 200 ათასი ლატისა, ხოლო ძირითადი საშუალებების საბალანსო ღირებულება – არაუმეტეს 70 ათასი ლატისა. ესტონეთში – მცირე საწარმოს მიაკუთვნებენ ბიზნეს-ობიექტს მომუშავეთა რიცხვით – არაუმეტეს 80 კაცისა და 15 მლნ ესტონური კრონის წლიური ბრუნვით; ლიეტუვაში, – შესაბამისად, არაუმეტეს 100 კაცისა და 2 მლნ ლიტისა.

საზღვარგარეთული და სამამულო გამოცდილების ანალიზის შედეგად დადგენილია, რომ მცირე ბიზნესის საწარმოებს ახასიათებს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები.

დადებითი მხარეებია: ადგილობრივ პირობებთან იოლი ადაპტაცია; მცირე საწარმოთა მოქმედების დიდი დამოუკიდებლობა, მოქნილობა და მიღებულ გადაწყვეტილებათა მიღებასა და შესრულებაში ოპერატიულობა; საქმიანობის განხორციელების (განსაკუთრებით მართვის დროს) შედარებით დაბალი ხარჯები; ინდივიდის დიდი შესაძლებლობა – რეალიზაცია გაუკეთოს თავის იდეებს, გამოავლინოს თავისი უნარი; საწყის კაპიტალზე შედარებით მცირე მოთხოვნილება და ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნის საპასუხოდ სწრაფი ცვლილებები პროდუქციის ასორტიმენტსა და წარმოების პროცესში; საკუთარი კაპიტალის უფრო მაღალი ბრუნვაობა და სხვა.

აშშ-ს საერთაშორისო ბიუროს მოხსენებაში აღნიშნულია, რომ მცირე და საშუალო საწარმოებს, მსხვილ კომპანიებთან შედარებით, გააჩნიათ მნიშვნელოვანი კონკურენტული უპირატესობები: ისინი ერთ მუშაკზე გაანგარიშებით ბევრად უფრო ნაკლებ კაპიტალდაბანდებებს თხოულობენ და ფართოდ იყენებენ ადგილობრივ მატერიალურ და შრომით რესურსებს.¹

აღსანიშნავია ისიც, რომ მცირე ბიზნესის მფლობელები უფრო მეტად მიმართავენ სახსრების დაზოგვას, ორიენტირებულნი არიან ინვესტირებაზე, წარმატების მიღწევაში მათ ყოველთვის პირადი მოტივაციის მაღალი დონე აქვთ, რაც დადებითად მოქმედებს საწარმოს საქმიანობაზე. მცირე ბიზნესი უკეთესად არის ინფორმირებული ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნის შესახებ, ხშირად საქონელს აწარმოებს კონკრეტული მომხმარებლის შეკვეთით, არსებობის საშუალებას აძლევს დაქირავებული მუშების მნიშვნელოვან რაოდენობას. მცირე ბიზნესი, მსხვილ საწარმოებთან შედარებით, ხელს უწყობს უმუშევარი მოსახლეობის დასაქმების ზრდას, და პროფესიონალი მუშაკების მომზადებასა და პრაქტიკული ცოდნის გავრცელებას. მცირე ბიზნესს, მსხვილთან შედარებით, ცალკეულ ქვეყნებში უკავია დომინირებული მდგომარეობა როგორც რიცხოვნობით, ასევე საქონლის (შესრულებული სამუშაოს, მომსახურების) წარმოების ხვედრითი წონის მიხედვით.

მაგრამ, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, მცირე ბიზნესს ახასიათებს გარკვეული უარყოფითი მხარეებიც, რომელთა შორისაა: რისკის უფრო მაღალი დონე, რაც განაპირობებს ბაზარზე მდგომარეობის

¹ აშშ-ის ნაციონალური სამეცნიერო ფონდის შეფასებით, სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ საკონსტრუქტორო სამუშაოებში იმ ფირმის მიერ ჩადებული ყოველი დოლარი, რომელშიც დასაქმებულთა რიცხვი «100 კაცამდე», ახორციელებდა 4-ჯერ უფრო მეტი სიახლეების დანერგვას, ვიდრე ფირმები რიცხოვნობით 1000-დან 10000-მდე კაცით და 24-ჯერ მეტს, ვიდრე კომპანიები დასაქმებულთა რიცხვით 10000-ზე მეტი კაცით.

ნაკლებ სიმყარეს; მსხვილ კომპანიებზე დიდი დამოკიდებულება; თავისი საკუთარი საქმის მართვაში დაშვებული შეცდომები; ხელმძღვანელთა სუსტი კომპეტენტურობა, მეურნეობრიობის პირობების ცვლილებებისადმი ამაღლებული მგრძნობელობა; დამატებითი ფინანსური სახსრების სესხებასა და კრედიტების მიღებაში სიძნელეები; სამეურნეო პარტნიორების ნაკლები თვითდაჯერებულობა, ხელშეკრულებების და დებისას სიფრთხილე და სხვა.

რა თქმა უნდა, მცირე ბიზნესის სუბიექტების უარყოფითი მხარეები და წარუმატებლობა განისაზღვრება მათ ფუნქციონირებაში არსებული როგორც შინაგანი, ისე გარეგანი მიზეზებით, პირობებით. მცირე ფირმების წარუმატებლობა ყველაზე მეტად დაკავშირებულია მათი მესაკუთრეების მენეჯერულ გამოუცდელობასთან, ანუ პროფესიულ არაკომპეტენტურობასთან.¹

მცირე ბიზნესის წარუმატებლობის მიზეზია აგრეთვე მეწარმეთა დაბალი კვალიფიკაცია. მეწარმე, რომელმაც მცირე ფირმის გაძღოლაში უკვე დააგროვა გამოცდილება, როგორც წესი, უფრო წარმატებულია.² მცირე ფირმების სიცოცხლისუნარიანობაზე გავლენას ახდენს ფირმის არსებობის პირველ ეტაპზე დაფინანსების სიდიდე; რაც უფრო მეტი საწყისი კაპიტალია დაბანდებული ფირმაში, მით მეტი შანსი აქვს მას შეინარჩუნოს თავისი საქმიანობა კრიზისულ პერიოდში.

მცირე ბიზნესის წარმატების შანსი იზრდება მისი მომწოდებლისა და განვითარების შესაბამისად. ფირმები, რომლებიც დიდხანს არსებობენ ერთი მფლობელის ხელში, იღებენ უფრო მაღალ და სტაბილურ შემოსავალს, ვიდრე ის ფირმები, რომლებიც ხშირად იცვლიან მფლობელს. ამერიკული სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ მცირე ფირმების მფლობელი ქალები უფრო წარმატებული არიან ბიზნესში, ვიდრე მამაკაცები. კვლევების შედეგები ადასტურებს, რომ წარმატებებს აღწევენ ის მცირე ფირმები, რომლებიც ბევრს მუშაობენ, მაგრამ, ამავე დროს, არ გადადიან გონივრული აზრის საზღვრებს.

დაბოლოს, დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ საზოგადოების მოთხოვნილებების მუდმივი ძიება და მათდამი უწყვეტი მორგება წარმოადგენს მცირე ბიზნესის სტრატეგიის საფუძველს. ზოგიერთი დასავლელი სპეციალისტი მცირე ბიზნესს განიხილავს,

როგორც ახალი პიროვნული ურთიერთობების სკოლას, მომავალში მეწარმეობის განვითარების ორგანიზაციის მეთოდებისა და პრინციპების გამოცდის პოლიგონს. მაგრამ, მრავალი საწარმოსაგან განსხვავებით, მცირე ბიზნესის მეურნეობრიობის ნაკლებად ხელსაყრელი პირობები განაპირობებენ მათ ნაკლებ სიმყარესა და ნაკლებ კონკურენტუნარიანობას, ამიტომ იგი საჭიროებს სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერას. მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანაში ეს მხარდაჭერა ხორციელდება სახელმწიფო ცენტრალური და რეგიონული პროგრამების შესაბამისად. სამუშაოდ, საქართველოში მცირე ბიზნესისადმი მხარდაჭერის მწყობრი სისტემა ჯერჯერობით არ არსებობს.

ლიტერატურა:

1. Большая экономическая энциклопедия. -М., 2007.
2. М.Г.Капуста, Ю.Л.Старостин. Малое предпринимательство, учебник. - Москва, 2007.
3. გველესიანი რ. მცირე და საშუალო მეწარმეობის წარმატების სტრატეგია და კულტურა. - თბ., 1999.
4. სამადაშვილი უ. ბიზნესის საფუძვლები. - თბ., 2009.
5. თოდუა გრ., გოგოხია რ., ქუტიძე რ. ეკონომიკის პრინციპები. მიკროეკონომიკა (ლექციების კურსი). - თბ., 2008.
6. შენგელია თ. თანამედროვე ბიზნესის საფუძვლები (ნაწილი I). - თბ., 2007.

*Advadze David – doctoral candidate of Holy Apostle
St Andrew the First-Called
Georgian University of Georgian Patriarchate*

Quantitative and qualitative indicators of classification of small-scale business enterprises

SUMMARY

The article dedicates to the study of the role and place of small-scale business in national economy. The article, on the base of newest sources considers crucial issues connected with development of small-scale business: essence and economic content of small-scale business; quantitative indicator of classification of small-scale business: number of employers in enterprise, annual production, annual sale, average annual book value of assets; qualitative indicator of classification of small-scale business: enterprise owns small part of market, managing of enterprise carries out personally by the owner, enterprise represents independent unite; Criteria for recognition as small-scale business and its characteristic in different countries of the world; positive and negative sides of enterprises of small-scale business.

¹ აშშ-ში რეგულარულად მიმდინარე გამოკითხვების შედეგად დადგენილია, რომ მცირე ბიზნესის წარუმატებლობის მთავარ მიზეზად ყველაზე ხშირად ასახელებენ ბიზნესმენების არაკომპეტენტურობას, დაუბალანსებელ გამოცდილებას (მაგალითად, გამოცდილი ინჟინერია, მაგრამ გამოუცდელი კომერსანტი) და ა.შ.

² თუ ფირმის მართვაში მონაწილეობს არა ერთი ადამიანი, არამედ მეწარმეთა გუნდი, რომელიც შედგება ორი, სამი და ოთხი ადამიანისაგან, გადარჩენის შანსი უფრო მაღალია, ვინაიდან გადაწყვეტილების კოლექტიური მიღება უფრო პროფესიონალურია.